

Stavraðið

Í lógini um Málráðið stendur, at ráðið skal “áseta føroyska stavseting” (§2, stk. 3). Sum fyrsta stig í tí fer ráðið undir at viðgera spurningin um føroyska stavraðið, sum skal enda í eini niðurstøðu um, hvørjum bókstøvum tørvur er á, tá ið føroyskt verður skrivað. Spurningurin hevur verið frammi, eisini politiskt, og væntað verður, at Málráðið tekur støðu í málinum.

Tilmæli

Starvsnevndin mælir til at varðveita stavraðið óbroytt.

Grundgevingar

Siðvenja. Stavraðið hevur í stórum dráttum verið óbroytt, síðan V.U. Hammershaimb setti sítt stavsetingaruppskot fram í 1846, og hevur víst, hvussu brúkiligt tað er, tá ið føroyskt skal skrivast.

Fleiri stavir fyri sama ljóðvirði gera stavsetingina torførari.

Møguligar broytingar eiga heldur at miða ímóti at gera stavsetingina lættari.

Møguligar broytingar eiga at vera grundaðar á føroysku ljóðskipanina og føroyskar rættskrivningarmeginreglur, ikki á ljóðskipanir og rættskrivningarmeginreglur í øðrum málum. Tí er t.d. bókstavurin c ljóðliga væl og virðiliga umboðaður av annaðhvørt bókstavinum k ella s í føroyskum, bókstavurin x væl umboðaður av -ks- og s umboðar til fulnar z í skrift, tí hann hevur ikki framburðin /ts/ í føroyskum sum í eitt nú týskum.

Um so er, at eitt nú c, x, w verða lyft upp til at standa sum fullgildir limir í føroyska stavraðnum, er vandi fyri, at tað skapar óneyðuga stóran iva hjá skúlanæmingum og almenningi, nær ið teir skulu brúkast, tí teir hava ikki sítt egna, sjálvstøðuga ljóðvirði í føroyskum.

Hóast c, q, w og x ikki eru fullgildir limir í stavraðnum, er einki ið forðar okkum í framvegis at tala og skriva um c-vitaminir, c-mol, at skriva internetadressur við www ella at brúka x í orðum sum marxisma og sex. Fremmandu stavirnir síggjast m.a. í innlæntum fyrbrigdum, vørum, nøvnum o.ø. Tað, at hesi útlendsku nøvn, heiti og orð verða brúkt í føroyskum, gevur ikki fremmandu stavunum heimarætt í føroyskum.

Tað ber sjálvandi framvegis til at stava eitt nú fremmand nøvn við stavum, sum ikki eru í føroyska stavraðnum, t.d. Lazio, Skåne, La Coruña, Newton, Atatürk, Quito og Marx, hóast z, å, ç, ñ, w, ü, q og x ikki eru í stavraðnum. Ein ørgrynna av fremmandum nøvnum er altíð í einum máli, hóast allir stavir ikki eru í stavraðnum. At hesir stavir koma fyrri í tekstum, ið annars eru føroyskir, er ikki nóg góð grundgeving fyrri at taka teir upp í stavraðið.

Vit hava øll fyrri langari tíð síðan viðurkent, at aðrir stavir enn okkara eru til, og at summir teirra liva sítt fríska lív í okkara máli. Soleiðis hevur tað altíð verið. Og soleiðis er í øllum málum. Henda viðurkenning hevur gjørt, at tær orðabøkur, ið eru skrivaðar, hava tikið fremmandu stavirnar við og hava skipað leitorðaverkini sambært hesum veruleika og skrivað: a, á, b, c, d...

Skuldu nýggir stavir sloppið inn í stavraðið, má umfatandi arbeiði gerast at útgreina, nær c og z kann verða sett inn fyrri s, nær c eisini kann verða brúkt, har k stendur nú og annars so nógvar smálutir, at eingin kemur á mál við spurninginum.

Skuldu fremmandu stavirnir sloppið inn í stavraðið, skifta teir status. Hesir serligu stavirnir hava sín serliga status. Tað hava teir altíð havt – og hetta sundurbýtið riggar fínt. So leingi teir eru har, sum teir eru, kunnu vit spæla okkum við teir, og vit kunnu geva teimum heimarætt á greidliga allýstum økjum sum t.d. støddfrøði og evnafrøði.

Hvussu vit kunnu brúka teir, vita vit. Vit vita tað m.a. frá øðrum málum, vit duga, og vit hava millum ár og dag fingið eina semju um alt hetta, sum so mangt annað. Vit hava stillisliga samtykt, at hesir serligu stavir fáa sína serligu støðu, sín serliga nýtslurætt, men at teir ikki sleppa inn í føroyska stavraðið. Málslig samtykki av slíkum slag eru tað, ið mál hvíla á.

Sleppa hesir stavirnir inn í stavraðið, fáa teir sama status sum føroyskir stavir, og tað er ilt at siga, hvørjar avleiðingar tað kann fáa fyrri rættsskrivingina.

Stavraðan:

Tá ið vit stavraða (alfabetisera), nýta vit, umframt føroyska stavraðið, modernaða latínska stavraðið, t.e. enska stavraðið. Harumframt verður bókstavurin *å* í donskum, norskum og svenskum orðum settur á aftasta pláss, og bókstavurin *þ* í eitt nú norrønum og íslenskum orðum verður settur millum *t* og *u*, t.e.

a á b c d e f g h i í j k l m n o ó p q r s t þ u ú v w x y ý z æ ø å

þ verður sett beint eftir *t*, tí norrønt *þ* vanliga verður til *t* í føroyskum, og *å* verður sett á aftasta pláss, tí har stendur tað í danska (og norska) stavraðnum.